

SECURITATEA SOCIETALĂ ÎN CONTEXTUL ACTUAL

SOCIETAL SECURITY IN THE CURRENT CONTEXT

LA SÉCURITÉ SOCIÉTALE DANS LE CONTEXTE ACTUEL

Drd. Octavian Victor Mihail DIMA*

Pornind de la ideea că securitatea modernă nu mai este strict o problemă legată de amenințările de natură militară la adresa statului, Școala de la Copenhaga a dezvoltat un concept extins de securitate, bazat pe sectoare de securitate și pe teoria securizării. În acest context, Școala a dezvoltat un sector special de securitate, numit securitate societală, care abordează capacitatea de conservare a unei societăți prin păstrarea identității, valorilor spirituale și caracterului său peren. Din această perspectivă, securitatea societății contemporane este subiectul unei varietăți de riscuri și amenințări, printre care cele datorate procesului de regionalizare și de integrare europeană ocupă un loc central. Acest articol are ca obiectiv central introducerea conceptului de securitate societală și analiza înțelesului său în contextul geopolitic european actual.

Starting from the idea that modern security is no longer strictly a matter of state and military threats, the Copenhagen School has developed an extended security concept based on security sectors and securitization theory. In this context, it has developed a special security sector, called societal security, to address the conservation capacity of a society by preserving its identity, spiritual values and perennial character. From this perspective, contemporary societal security is the subject of a variety of risks and threats, among which those due to the process of regionalization and European integration occupy a central place. This article is focused on introducing the societal security concept and analyzing its mining in the current european geopolitical context.

L'École de Copenhague a développé, à partir de l'idée que la sécurité moderne n'était plus un domaine lié aux menaces strictement de nature militaire contre l'État, un vaste concept de sécurité basé sur des secteurs de sécurité et sur la théorie de la sécuritisation. Dans ce contexte, l'école a développé ainsi un secteur de sécurité spécial, nommé sécurité sociétale, qui traite la capacité de conservation de la société en préservant son identité, ses valeurs spirituelles et son caractère de pérennité. Là-dessus, la sécurité de la société contemporaine fait l'objet d'une série de risques et de menaces, dont ceux dus au processus de régionalisation et de l'intégration européenne occupent une place centrale. Cet article vise à introduire le concept de sécurité sociétale et à en analyser le sens dans le contexte géopolitique européen actuel.

Cuvinte-cheie: securitate societală; identitate; sectoare de securitate.

Keywords: societal security; identity; security sectors.

Mots-clés: sécurité sociétale; identité; secteur de sécurité.

Securitatea societală este un concept dezvoltat de Școala de studii de securitate de la Copenhaga, care se concentrează pe capacitatea unei societăți de a se conserva prin păstrarea caracterului său esențial. Conceptul a apărut în anii '90, odată cu sfârșitul Războiului Rece, și a fost dezvoltat în contextul integrării statelor în Uniunea Europeană. Această paradigmă minimizează rolul puterii

statului în garantarea securității prin confruntarea amenințărilor, pentru a aduce în prim-plan probleme privind identitatea comunităților și dinamica socială.

Ținând cont de aceste aspecte, prezentul articol abordează conceptul de securitate socială și analizează semnificația acestuia în contextul geopolitic actual.

* **Administrația Școlilor Sector 6**
e-mail: dimavictor2000@yahoo.com

Ce este securitatea societală?

Sfârșitul Războiului Rece, care a culminat cu prăbușirea Uniunii Sovietice și cu apariția de noi state, urmate de eforturi susținute pentru o continuă

integrare în Uniunea Europeană, i-a determinat pe specialiști și pe factorii decidenți politici să regândească paradigma securității, independent de stat și de armată¹.

Noua ordine mondială a impus o reconceptualizare a Europei și a securității europene, care nu se mai putea baza pe vechea înțelegere a securității, ca aranjament între state. De aceea preocupările pentru securitate au fost marcate îndeaproape de întrebările privind identitatea socială, valorile naționale, libera circulație a persoanelor sau criminalitatea transfrontalieră.

Conceptul de securitate societală, dezvoltat de către specialiștii Școlii de la Copenhaga, se situează în contextul acestor preocupări². Securitatea societății se referă la „capacitatea unei societăți de a persista în caracterul său esențial în condiții schimbătoare și amenințări posibile sau reale”³.

În viziunea lui Ole Waever, conceptul de securitate societală reprezintă „capacitatea unei societăți de a subzista în caracteristicile sale esențiale, în circumstanțe fluctuante și în fața amenințărilor posibile sau prezente”⁴. Dacă până în prezent statul era obiectul dimensiunilor militare, politice, economice și de mediu ale securității, în cazul securității societale, obiectul de studiu este societatea, a cărei caracteristică esențială este aceea de identitate națională.

Caracteristicile securității societale

În lucrarea *Security: a new framework for analysis*, Barry Buzan și colaboratorii săi formalizează înțelegerea mai largă a securității, prin introducerea a cinci sectoare, fiecare guvernat de *caracteristici și dinamici distinctive* și conceptualizat în jurul unor obiecte și actori de referință (adică militare, de mediu, economice, societale și politice). Securitatea societății reprezintă supraviețuirea unei comunități ca unitate de coeziune; obiectul său de referință este *identitatea colectivă*, la scară largă, care poate funcționa independent de stat⁵.

Nesiguranța societală apare atunci când o societate se teme că nu va putea trăi ca ea însăși și provine din: migrație (afluxul de oameni *va depăși sau va dilua* identitatea unui grup, de exemplu, nevoia de a defini britanicitatea), competiție verticală (integrarea unui grup în cadrul unei organizații mai largi, de exemplu, euroscepticism în ceea ce privește viitorul UE), revendicări național-separatiste și concurență orizontală (comunitatea

este obligată să integreze identități influente în propriile lor grupuri, de exemplu, exceptionalismul cultural francez, care se apără de influențele americane).

Securitatea societății nu este legată de un teritoriu, așa cum este securitatea statului, de exemplu, pe teritoriul locuit de kurzi, problemele de securitate ale statului și ale societății sunt divergente în mare măsură și intră în conflict⁶.

Din perspectivă sociologică, conceptul de *securitate societală* întruchipează o anumită viziune a securității, care consideră securitatea ca fiind un *fenomen independent*. Astfel, securitatea societății nu este nici o amenințare, nici o oportunitate, ci este atât un centru, cât și o bază, pe fundamentul căreia s-ar putea construi fiabilitatea și certitudinea vieții colective. Asta înseamnă că securitatea este considerată ca fiind bazată pe viața colectivă – viața oamenilor obișnuiți –, în loc să privească diferențele și să insiste asupra dezacordului dintre grupuri și state, care este un factor cheie în determinarea amenințărilor și în identificarea prietenilor sau dușmanilor.

Securitatea, ca *fenomen social*, nu are nevoie de soluții militare și nici de soluții *soft*. Astfel, securitatea societății nu poate fi asimilată cu puterea, dimpotrivă ea trebuie văzută ca un mecanism de transformare a legăturilor sociale. În cele din urmă, amenințările și oportunitățile societale nu pot fi considerate decât factori care pot disuada sau impulsiona. Cu alte cuvinte, scopul final al securității societale este confortul și înțelegerea frumuseții vieții colective, nu un interes pentru guvern, nu eliminarea inamicilor, nu confruntarea amenințărilor percepute pentru națiune⁷.

Contextul actual al securității

Securitatea unei societăți este în pericol atunci când se percepe o amenințare la adresa ei, cu privire la identitatea și la supraviețuirea ei ca și comunitate. Suprapunerea dintre stat și societate a determinat analiștii să ia în considerare identitatea societală, ca valoare care trebuie apărată și, astfel, să promoveze conceptul de securitate a identității, ca bază a securității societale.

În accepțiunea Școlii de la Copenhaga, există două tipuri de societăți care participă la configurarea identității specifice omului, respectiv comunitățile etnico-naționale și comunitățile religioase.

În acest context, apare problema identificării actorilor care ar trebui să dețină competența asigurării securității. Dacă, în mod tradițional, furnizorul de securitate este statul prin organismele sale politico-instituționale, în cazul securității societale, statul se confruntă cu anumite dificultăți. Uneori, acțiunile statului pot genera insecuritate în sectorul societal, iar încercările de influențare a identității nu sunt întotdeauna eficace, ele putând avea consecințe negative, provocând puternice manifestări împotriva tendințelor opresive ale statului.

Pentru a identifica amenințările la adresa identității unui stat, trebuie să stabilim valorile în jurul cărora se coagulează comunitatea, în speță națiunea, inclusiv factorii obiectivi, precum limba națională, teritoriul și alte elemente de identificare, specifice statului în cauză.

Barry Buzan identifică trei mari tipuri de amenințări la adresa securității societale, și anume:

- migrația – când un popor primește un procent de străini prea mare, identitatea sa poate fi afectată de modificarea compoziției sale sociale;
- competiția orizontală – caracteristicile culturale și lingvistice ale unei societăți pot fi afectate de influența unor culturi vecine, cu efecte clare asupra identității respectivului popor;
- competiția verticală – uneori, proiectele integraționiste sau secesioniste fac ca oamenii să înceteze a se mai identifica cu poporul Z (de exemplu, Catalonia, Kosovo etc.).

Pe lângă cele trei tipuri de amenințări, la ora actuală se mai identifică încă trei amenințări la adresa securității societale, și anume:

- depopularea are caracter ambivalent și din această cauză este menționată separat. Depopularea are caracter ambivalent, pentru că nu reprezintă o amenințare propriu-zisă la adresa identității unei societăți, ci, în primul rând, la adresa indivizilor, care sunt purtătorii identității unei națiuni. Ea devine o amenințare la adresa securității societale când amenință să distrugă societatea;
- discriminarea;
- terorismul.

În contextul integrării în Uniunea Europeană, identitatea statelor devine din ce în ce mai importantă, deoarece granițele aproape că dispar.

„Într-o Europă unită se vor bucura de securitate acele societăți naționale care reușesc să-și prezerve bazele moral-identitare”⁸.

Conform analizei furnizate de Școala de la Copenhaga, se poate spune că integrarea în structuri suprastatale, de tipul Uniunii Europene, poate fi interpretată drept renunțare la identitatea și la suveranitatea națională, determinând fenomene circumscrise competiției verticale.

Nu numai renunțarea la identitate, deținută în favoarea unei identități supranaționale, corespunde unor astfel de dinamici, ci și exacerbarăa unor identități subnaționale ale minorităților.

În acest sens, fac referire la multitudinea discursurilor care au ca subiect autonomia sau chiar secesiunea unor regiuni, din unele state ale Uniunii Europene, după Brexitul din Marea Britanie, din anul 2016.

Concluzii

Plecând de la noua paradigmă a securității contemporane, articolul de față nu reprezintă altceva decât o justificare a necesității aplecării cu mare atenție asupra dimensiunii societale a acesteia.

Conform aprecierilor multor analiști de specialitate, în acest sector se produc cele mai mari schimbări și, de aceea, este necesar să înțelegem mult mai bine care sunt mecanismele de organizare a societății în fața amenințărilor de securitate care sunt variate și deosebit de greu de anticipat.

Consider că se poate vorbi despre o dilemă a securității societale, în sensul că efectele amenințărilor la adresa societății sunt greu de stopat cu adevărat, acestea repercutându-se pe termen lung.

Într-un conflict identitar, părțile tind să trateze amenințările ca vizând însăși existența și supraviețuirea lor, iar astfel de răni se închid foarte greu. Demersul de cunoaștere a acestui sector nu este unul facil, mai ales având în vedere multidisciplinaritatea inerentă, dar și necesitatea de dezvoltare a unor instrumente de analiză cât mai potrivite. Deși conceptul de securitate societală ar trebui să aibă o abordare academică unitară, este totuși dificil să ne imaginăm o teorie unică, care să corespundă, în aceeași abordare, tuturor societăților din Uniunea Europeană.

Efortul de a avea o construcție unitară a securității societale, care să cuprindă aceste

specificități, este de maximă importanță pentru a imagina o Uniune Europeană stabilă și adaptată nevoilor actuale ale cetățenilor săi. Totuși, dinamica specifică dimensiunii societale, inclusiv riscurile și amenințările de securitate, reprezintă preocupările constante ale factorilor politico-sociali, chiar dacă abordările lor nu sunt identice sau nu se referă la același palier societal.

Migrația, îmbătrânirea populației, competiția orizontală, competiția verticală, depopularea, discriminarea și terorismul au un impact societal pe termen lung, care trebuie integrat în politicile socioeconomice ale Uniunii Europene, iar acestea, la rândul lor, trebuie implementate de toate statele membre.

În concluzie, toate aceste probleme pot fi soluționate doar prin colaborarea dintre statele membre și reclamă discuții serioase pentru a stabili clar care este granița dintre național și european în lupta pentru apărarea valorilor tradiționale specifice fiecărui stat și, implicit, identitatea națională.

NOTE:

1 P. Bilgin, "Individual and Societal Dimensions of Security", *International Studies Review*, 2003, https://www.academia.edu/393273/_2003_Individual_and_Societal_Dimensions_of_Security, accesat la 15.08.2019.

2 *Ibidem*, p. 211.

3 Ole Wæver, *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, 1993, p. 23.

4 Barry Buzan, *Societal Security, State Security and Internationalization*, în Ole Weaver, Barry Buzan, Morten Kelstrup, Pierre Lemaitre, *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Pinter, London, 1993, p. 213.

5 Barry Buzan, Wæver & de Wilde, *Security a new Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, 1998, p. 22.

6 *Ibidem*, p. 119.

7 Navidnia Manijeh, *Societal Security*, Research Institute of Strategic Studies (Rahbordi), Tehran, 2009, pp. 69-83.

8 Ionel Nicu Sava, *Studii de securitate*, Centrul român de studii regionale, București, 2005, p. 252.

BIBLIOGRAFIE

Buzan Barry, Hansen Lene, *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.

Buzan Barry, *Popoarele, statele și frica*, Editura Cartier, Chișinău, 2005.

Buzan Barry, Wæver Ole, De Wilde Jaap, *Security: a new framework for analysis*, Lynne Rienner Publishers Inc, London, 1998.

Buzan Barry, *Societal Security, State Security and Internationalization*, în Weaver Ole, Buzan Barry, Kelstrup Morten, Lemaitre Pierre, *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Pinter, London, 1993.

Chifu Iulian, Nantoi Oazu, Sushko Oleksandr, *Securitate societală în regiunea trilateralei România-Ucraina-Republica Moldova*, Editura Curtea Veche, București, 2008.

Sava Ionel Nicu, *Studii de securitate*, Centrul român de studii regionale, București, 2005.

Stoica Ionel, *Tentația migrației: necesitate și oportunitate într-o lume globalizată*, Editura Militară, București, 2011.

Ștefănescu Simona, Velicu Anca, *Național și/sau european? Reprezentări sociale ale identității în societatea românească actuală*, Editura Expert, București, 2006.

Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015-2019, http://www.presidency.ro/files/userfiles/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_1.pdf